

nin hem de her türlü hayırlı hizmetin ifasında toplumuna önderlik etmesi, ilim ve ahlâkiyle, söz ve davranışlarıyla insanların takdirini kazanması beklenir. Fıkıh literatüründe, imâmetin sıhhat ve öncelik şartlarına ilâve olarak imamla ilgili çoğu müstehap olan bir dizi özellikten de söz edildiği görülür. Meselâ köle, kör, topal, kambur, eli kesik veya çolak, veled-i zinâ, sefih gibi şahısların imam olmasında bir sakınca görmeyenlerin yanı sıra bunu mekruh görenlere de rastlanması, onlara yönelik olumsuz bir tavırdan ziyade imamin namazın cemaatle kılınmasında oynadığı rol ve toplum nezdinde taşıdığı konum sebebiyle bu durumdaki kimselerin imamlık görevini gerektiği şekilde yerine getiremeyeceği ya da özel durumları sebebiyle incinebilecekleri endişesinden kaynaklanır. Hz. Peygamber'in, bir kimsenin cemaate ancak onların izni ve hoşnutluğu bulunduğu imamlık yapmasını tavsiye etmesi de (Ebû Dâvûd, "Şalât", 62; Tirmizî, "Mevâkîit", 149; Şevkânî, III, 181, 200-202) buna yakın bir anlam taşır.

İmanın cemaat içerisinde en zayıf kişiyi gözeterek namaz kıldırması sünnet (Buhârî, "Edeb", 74; Müslim, "Şalât", 178; Ebû Dâvûd, "Şalât", 134), cemaatin kendisini takip etmekte zorlanacakları ölçüde acele etmesi ise mekruhtur. Hanbelîler'le Şâfiîler'in tercih edilen görüşüne göre, rükû halinde iken namaza yetişmek üzere gelen birinin bulunduğunu hissedenden imamın onun yetişmesini sağlamak amacıyla rükûu biraz uzatması uygun iken Hanefî ve Mâlikî mezheplerine göre bu şekilde davranmak mekruhtur.

Ücret. İmâmet karşılığında ücret alınmanın câiz olup olmadığı özellikle ilk dönemlerde tartışılmıştır. Genellikle teorik düzeyde kalan bu tartışmalarda olumsuz görüş bildirenler, Hz. Peygamber'in Kur'an okuma ve öğretme karşılığı ücret alınmasını yasakladığına dair rivayetlerin (Müsned, III, 428; Ebû Dâvûd, "Büyü", 37; İbn Mâce, "Ticârât", 8; Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâf, IV, 136-138), ezan ve imâmet için ücret alınmaması tavsiyesini içeren hadisler ve sahâbî sözlerinin yanı sıra (İbn Mâce, "Ezân", 3; Ebû Dâvûd, "Şalât", 40; Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâf, IV, 140) ibadetler sırf Allah rızâsı için yapıldığında makbul sayılacağı, ücret karşılığı yapıldığında sevap hâsil olmayacağı, ibadetin ücret karşılığı ifası konu alan bir akdin câiz olmadığı gibi kuralları da gerekçe olarak zikrederler. İmam ve müezzinlere devlet gelirlerinden tahsisat bağlanması

ise ücret niteliğinde görülmez. Bazı tâbi-în âlimleriyle ilk dönem Hanefî müctehidlerinin ve İmam Şâfiî'nin görüşü, Ahmed b. Hanbel'den rivayet edilen kuvvetli görüş böyledir. Başta İmam Mâlik olmak üzere bir grup fakih ise bunu mekruh görmekle yetinmiştir. Zamanla bu hizmetleri karşılıksız yapacak kimselerin azalması ve mescidlerde namaz kıldırma görevli şahıslara ihtiyaç duyulması, hazineден yapılan tahsisatın yetersiz kalıp imamlık için özel ücret anlaşmalarına gidilmesi gibi sebeplerle ücretli imamlık uygulaması yerleşmeye başlamış, doktrinde de bunun câiz olduğu görüşü hâkim olmuştur. Cevazı savunulurken de imamlığın namaz kılma ve Kur'an okuma gibi sırf ibadet nitelikli olmayıp Kur'an öğretme gibi başkalarına da faydası dokunan vesile mahiyetinde ibadet olduğu, ücretin namaz kıldırmanın değil zaman tahsisi ve mescid içi diğer hizmetler karşılığı sayılacağı, dinî hayatın korunabilmesi için böyle bir yola gidilmesinde zaruretini veya ihtiyacın bulunduğunu, burada kıyas değil istihlasla hüküm verildiği şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 232, 336; III, 428; VI, 148, 405; Buhârî, "Ezân", 51, "Megâzî", 53, "Edeb", 74; Müslim, "Mesâcid", 289-290; "Şalât", 178; Ebû Dâvûd, "Şalât", 32, 40, 60-62, 63, 134, "Büyü", 37; İbn Mâce, "Ezân", 3, "İkâmet", 46-48, 78, "Ticârât", 8; Tirmizî, "Şalât", 174, "Mevâkîit", 39, 149; "Menâkıb", 33; Nesâî, "İmâmet", 3-4, 39, 41; Mâverîdî, *el-Hâvî'l-kebir* (nşr. Ali M. Muavaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut 1414/1994, II, 326-327; İbn Hazm, *el-Muhalâ, Kahire* 1387/1967, IV, 71, 291-311; Kâsânî, *Bedâ'î'*, I, 156-158; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, II, 176-233; Nevevî, *Ravzâtü't-tâlibîn* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut 1412/1992, I, 452-462; a.m.f., *el-Mecmû'*, IV, 248-290; Karâfî, *ez-Zâhire* (nşr. Muhammed Bûhubze), Beyrut 1994, II, 237-256; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXIII, 248-249; Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâf, *Naşbü'r-râye*, [baskı yeri yok] 1393/1973 (el-Mektebetü'l-İslâmîyye), II, 24-37; IV, 136-138, 140; Bedreddin el-Aynî, *el-Binâye*, Kahire 1400/1980, II, 304-368; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 220-224, 310-314; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, II, 162-186, 211-212; Buhûti, *Keşşâfü'l-kınâ'*, I, 471-481; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerhu Muhtaşarı Halil*, Bulak 1318, II, 22-30; Seyyâgî, *er-Ravzû'n-nağir şerhu Mecmû'î'l-fikhi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-cil), II, 87-94, 138-142; Şevkânî, *Neylü'l-evfâr*, III, 178-190, 200-202; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), I, 557-563, 576-582; a.m.f., *Mecmû'atü'r-resâ'il*, I, 152-190; Muhammed Hasan en-Necfî, *Cevâhirü'l-kelâm* (nşr. Abbas el-Küçânî), Beyrut 1377 hş./1399, XIII, 273-393; Sa'dî Hüseyin Ali Cebr, *Fikhü'l-İmâm Ebt' Şevr*, Beyrut 1403/1983, s. 224-227; "İmâmetü's-şalât", *Mu.F.*, VI, 201-215.

SALİM ÖĞÜT

İMAM

(مولى)

Sahasında otorite ve güvenilir olan hadis râvisi.

Hadis âlimleri **İmâm** kelimesini başlıca iki mânada kullanmışlardır: a) Hadis alanında geniş bilgiye ve üstün mevkiye sahip, bilgisine güvenilen hoca. Bu anlamda **muhaddis** ve **şeyh** terimlerine de yer verilmiştir. Buna göre imam, hadis âlimlerinin belirli seviyelerini göstermek için kullanılan **hâfız**, **hüccet** ve **hâkim** terimlerini de içine alan geniş bir mânaya sahiptir. Abdurrahman b. Mehdî, güvenilir olmayan râvilerden hadis rivayet eden ve her duyduğunu nakleden kimsese imam denemeyeceğini söylemiş, Ahmed b. Hanbel de hadiste imam kabul edilenlerin haklarında soruşturma yapılmayacak kadar güvenilir olduklarını belirtmiştir. Mâlik b. Enes, Abdullah b. Mübârek, Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Nesâî, Tirmizî, İbn Mâce ve Hattâbî hadis ilminde imam kabul edilmiştir. İbn Asâkir, *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin hocalarına tahsis ettiği kitabına *el-Mu'cemü'l-müştemil 'alâ zikri esmâ'i şüyûhî'l-e'immeti'n-nübel* adını vermiştir. b) Cerh ve ta'dil terimi olarak Şemseddin es-Sehâvî'nin sıralamasına göre adâlet ve zabt sıfatlarını taşıyan kişiler arasında dördüncü mertebede bulunan kimse. Sehâvî, imam kelimesinin bu mertebedeki kimseler hakkında kullanıldığını Zehebî'den nakletmekte, Zehebî de kendilerine imam denilen hadisçilere örnek olarak Yahyâ b. Saîd el-Kattân'ı kaydetmektedir (*el-Mûkızâ*, s. 76). İmam kabul edilen bir râvinin rivayet ettiği hadis delil olarak kullanılır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 27, 92; Müslim, "Muḥaddime", 3; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 16, 35-36, 209-210; Râmhürmüzî, *el-Muhaddişü'l-fâsil* (nşr. M. Accâc el-Hatîb), Beyrut 1404/1984, s. 206; Nevevî, *Şerhu Müslim*, I, 75; Zehebî, *el-Mûkızâ* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1412, s. 76; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, Beyrut 1403/1983, I, 338, 340; Ali el-Kârî, *Şerhu Nuḥbeti'l-fiker*, İstanbul 1328, s. 3; Leknevî, *er-Ref' ve't-tekmil*, s. 158; *Tecrid Tercemesi*, I, 8; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 161; Ahmet Yücel, *Hadis İstihlaslarının Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul 1996, s. 115.

ABDULLAH AYDINLI

İMÂM-ı ÂZAM

(bk. EBÜ HANİFE).